

B O G A N M E L D E L S E R

H. Winding Pedersen: Industriens struktur og sammenslutninger. Studier fra Københavns universitets økonomiske institut Nr. 7. København 1965. 219 s. Pris 22.50 kr.

Hovedtræk af denne lærebog for de statsvidenskabelige studerende i en del af faget industri- og handelspolitik har siden 1956 foreligget som kompendium. Den trykte udgave har fået tre nye kapitler og der er indarbejdet en række tilføjelser.

Bogen begynder med en redegørelse for de forskellige former for aftaler og sammenslutninger mellem virksomheder (foretagender). Dernæst rejses de problemer fremstillingen vil belyse: Hvorfor og hvorfra arbejdsdeling og specialisering og på den anden side integration og forskellige former for sammenknytning af virksomhederne. Endvidere rejses spørgsmål om, hvad det er for faktorer, man kan anse for bestemmende for hele erhvervslivets opbygning både hvad angår produktionstrinene og varedelingen, antallet af virksomheder og disses størrelsesorden. I et følgende kapitel afdækkes disse faktorer bl.a. ved forklaring om bedrifternes lokalisering, om den optimale produktionsskalas betydning for den vertikale opdeling samt de mange momenter af interesse for markedsindflydelse på forskellige områder, der kan føre til integration og flervareproduktion. Kapitlet giver herefter en beskrivelse af størrelsesfordelingen inden for dansk industri, en diskussion af mulighederne for koncentrationsberegninger, udenlandske og danske eksempler på koncerner, og det afsluttes med en redegørelse for konkurrenceforholdet mellem små virksomheder og store koncerner og erhvervsstrukturens betydning for faktorallokationen. Et særskilt kapitel omhandler aktieselskabsformens betydning for erhvervslivets opbygning, og her drøftes bl.a. spørgsmålet om, hvilke personer, der har den afgørende ledelse af de store selskaber. Dette er et nyt kapitel. Det samme gælder de to sidste kapitler, hvor der lægges op til en mere indgående behandling af de offentlige indgreb overfor er-

hvervslivets struktur, idet der på den ene side redegøres for udviklingen i bedrifternes størrelse og antal og årsagerne til fremkomsten af aftaler og sammenslutninger og på den anden side for betydningen af innovationer for nutidens konkurrenceforhold.

Til den disposition af stoffet som fremgår af denne beskrivelse skal bemærkes, at det næppe er tilstrækkelig motiveret, at der indledes med en gennemgang af aftaleformer og sammenslutninger. Herved afgrænses man straks de samfundstyper, man har i tankerne. Det måtte være et bredere ståsted at begynde med strukturbeskrivelse. Der er jo trindeling og integration både i Rusland og Kina.

I det følgende skal der rejses nogle spørgsmål til forskellige enkeltheder i fremstillingen.

Arbejdsdelingen belyses i hovedsagen ved en kommentar til et fra den engelske økonom P. Sargant Florence lånt skema, der er anført side 21. Skemaet er, som det også anføres, en stærk forenkling af virkeligheden. Til belysning af dette ville en uddybning af skemaet for enkelte områder af erhvervslivet have været værdifuld. Det ville antagelig også have ført til, at en væsentlig faktor, der bidrager til fremstillingsvirksomheders forskellige struktur – lagerproduktion eller ordreproduktion – der kun nævnes i en enkelt sætning s. 49, havde fået en mere indgående behandling. Blandt kommentaren til det anførte skema savner man også en nærmere redegørelse for opdelingen mellem primærproduktion, håndværk og industri, transport og handel. Det måtte give anledning til nogle bemærkninger om håndværk og transport, der så godt som ikke omtales som selvstændige erhverv, skønt man netop her i mange lande finder aftaler og andre konkurrencebegrænsninger i et betydeligt omfang.

Under behandlingen af de motiver, der kan ligge bag ved integreringen, anføres det i fortsættelse af en omtale af strømproduktionen (s. 41) at man har hævdet, at man har kunnet skaffe virksomhederne en mere jævn kapacitetsudnyttelse ved integration fremefter, f. eks. fra stål- og valseværker til skibsværfter og lokomotivfabrik-

B O G A N M E L D E L S E R

H. Winding Pedersen: Industriens struktur og sammenslutninger. Studier fra Københavns universitets økonomiske institut Nr. 7. København 1965. 219 s. Pris 22.50 kr.

Hovedtræk af denne lærebog for de statsvidenskabelige studerende i en del af faget industri- og handelspolitik har siden 1956 foreligget som kompendium. Den trykte udgave har fået tre nye kapitler og der er indarbejdet en række tilføjelser.

Bogen begynder med en redegørelse for de forskellige former for aftaler og sammenslutninger mellem virksomheder (foretagender). Dernæst rejses de problemer fremstillingen vil belyse: Hvorfor og hvorfra arbejdsdeling og specialisering og på den anden side integration og forskellige former for sammenknytning af virksomhederne. Endvidere rejses spørgsmål om, hvad det er for faktorer, man kan anse for bestemmende for hele erhvervslivets opbygning både hvad angår produktionstrinene og varedelingen, antallet af virksomheder og disses størrelsesorden. I et følgende kapitel afdækkes disse faktorer bl.a. ved forklaring om bedrifternes lokalisering, om den optimale produktionsskalas betydning for den vertikale opdeling samt de mange momenter af interesse for markedsindflydelse på forskellige områder, der kan føre til integration og flervareproduktion. Kapitlet giver herefter en beskrivelse af størrelsesfordelingen inden for dansk industri, en diskussion af mulighederne for koncentrationsberegninger, udenlandske og danske eksempler på koncerner, og det afsluttes med en redegørelse for konkurrenceforholdet mellem små virksomheder og store koncerner og erhvervsstrukturens betydning for faktorallokationen. Et særskilt kapitel omhandler aktieselskabsformens betydning for erhvervslivets opbygning, og her drøftes bl.a. spørgsmålet om, hvilke personer, der har den afgørende ledelse af de store selskaber. Dette er et nyt kapitel. Det samme gælder de to sidste kapitler, hvor der lægges op til en mere indgående behandling af de offentlige indgreb overfor er-

hvervslivets struktur, idet der på den ene side redegøres for udviklingen i bedrifternes størrelse og antal og årsagerne til fremkomsten af aftaler og sammenslutninger og på den anden side for betydningen af innovationer for nutidens konkurrenceforhold.

Til den disposition af stoffet som fremgår af denne beskrivelse skal bemærkes, at det næppe er tilstrækkelig motiveret, at der indledes med en gennemgang af aftaleformer og sammenslutninger. Herved afgrænses man straks de samfundstyper, man har i tankerne. Det måtte være et bredere ståsted at begynde med strukturbeskrivelse. Der er jo trindeling og integration både i Rusland og Kina.

I det følgende skal der rejses nogle spørgsmål til forskellige enkeltheder i fremstillingen.

Arbejdsdelingen belyses i hovedsagen ved en kommentar til et fra den engelske økonom P. Sargant Florence lånt skema, der er anført side 21. Skemaet er, som det også anføres, en stærk forenkling af virkeligheden. Til belysning af dette ville en uddybning af skemaet for enkelte områder af erhvervslivet have været værdifuld. Det ville antagelig også have ført til, at en væsentlig faktor, der bidrager til fremstillingsvirksomheders forskellige struktur – lagerproduktion eller ordreproduktion – der kun nævnes i en enkelt sætning s. 49, havde fået en mere indgående behandling. Blandt kommentaren til det anførte skema savner man også en nærmere redegørelse for opdelingen mellem primærproduktion, håndværk og industri, transport og handel. Det måtte give anledning til nogle bemærkninger om håndværk og transport, der så godt som ikke omtales som selvstændige erhverv, skønt man netop her i mange lande finder aftaler og andre konkurrencebegrænsninger i et betydeligt omfang.

Under behandlingen af de motiver, der kan ligge bag ved integreringen, anføres det i fortsættelse af en omtale af strømproduktionen (s. 41) at man har hævdet, at man har kunnet skaffe virksomhederne en mere jævn kapacitetsudnyttelse ved integration fremefter, f. eks. fra stål- og valseværker til skibsværfter og lokomotivfabrik-

ker. Det er mærkeligt, at der ikke tages afstand fra eksemplerne, da de nævnte færdigvarefabrikker er baseret på ordreproduktion.

Blandt redegørelsen for de begrænsninger, som den økonomisk fordelagtige specialisering faktisk har mødt, gives der udtryk for (s. 55), at virksomhedernes mærkevarepolitik medfører, at specialiseringsgraden for branchen som helhed bliver mindre end ellers. Det har sikkert i nogle brancher været omvendt, når mærkevarepolitikken har ført til, at nogle få virksomheder har ganske få betydende mærker.

På mange områder er fremstillingen ledsaget af gode eksempler på de forskellige strukturfænomener. Valget heraf kan altid diskuteres. Det er naturligt, at der gives særlig plads for danske eksempler, når der nævnes koncerner i nogle udvalgte industrigrene (s. 89 ff.), men man forstår ikke, at mineral-oljebranchen skal nøjes med en notehenvielse til en fremstilling fra monopoltilsynet, og at koncernen omkring de Lauritzenske rederier ikke er medtaget.

Det er klart, at den foreliggende fremstilling må interessere sig for andres forklaringer af det industrielle kulturmonster, men en lærebog kunne godt have udeladt *Gibrats lov* (s. 96 ff.). Det meste af det, der i den øvrige fremstilling anføres om stordriftsudviklingen synes at stride så stærkt mod denne teori, hvorefter ethvert foretagende har samme sandsynlighed for i bestemte perioder at vokse eller aftage med en given procent, at man kunne spørge, om ikke danske studenter kunne være skånet for denne absurde hypotese.

Til de mere historisk prægede afsnit om baggrunden for fremkomsten af karteller og sammenslutninger, skal endelig gores nogle enkelte bemærkninger. Der savnes en note om, at danske karteller inden for håndværket kan føres tilbage til lavstiden (s. 146). Det var også værd at nævne, at sammenslutningernes udvikling tidligt i industrialismens periode efter 1870 også hænger sammen med opbygningen af arbejdsmarkedets organisationer (s. 153). I de afsluttende afsnit om nutiden (s. 207 ff.) venter man en mere indgående behandling af den betydning, som markedsdannelserne i Europa fra 1950'erne har haft og kan få for industriens struktur og konkurrenceforholdene.

De anførte bemærkninger til enkeltheder i

fremstillingen, bør ikke overskygge, at det foreliggende arbejde er en udmærket lærebog for studenter. De principielle synspunkter er klart fremstillet, og de mange eksempler gør fremstillingen levende. De talrige henvisninger til den omfattende litteratur om emnet, som forfatteren har kendskab til, muliggør endvidere, at lærebogen kan tages som udgangspunkt for nærmere uddybning af specielle sider af emnet.

Bogen er iøvrigt så interessant, at den vil få mange læsere uden for den tvangsindlagte studenterkreds. I denne forbindelse savner man et index, så man hurtigt kunne vende tilbage til eksempler eller forhold, som praktiske problemer kan rejse interesse for.

Ved afslutning af bogen gores der på ny opmærksom på, at den skal danne baggrund for en drøftelse af det offentliges indgreb over for konkurrencebegrænsninger. Der gives ikke løfte om, at denne drøftelse vil fremkomme som en fortsættelse af værket. Navnlige for dansk – men også for administrationen af monopolløvgivningen i de øvrige nordiske lande, må man håbe, at universitetet giver forfatteren muligheder for at udarbejde en sådan anden del.

Niels Banke*

* Direktør for Monopoltilsynet, cand. polit.

Harry G. Johnson: The World Economy at the Crossroads. A Survey of Problems of Money, Trade and Economic Development, Oxford University Press, Oxford 1965, 106 sider, 15 sh.

Harry G. Johnson har skabt sig et navn inden for den internationale handels teori i kraft af sin evne til at samle teoriens delsammenhænge i et netværk, som beskrives på meget kort plads, men i så nuanceret et sprog, at også detaljerne kommer med.

Da Johnson blev omkring 40, begyndte han som andre midaldrende økonomer at arbejde med »Applied Economics«. Et af resultaterne er den foreliggende lille bog, der beskriver og forklarer de krav, som ønsket om økonomisk udvikling må stille til handelspolitikken og det internationale betalingssystem.

Bogens første afsnit »Theoretical and Histor-